

FITXA IDENTIFICATIVA**DADES DE L'ASSIGNATURA**

Codi: 46775
Nom: Il·lustrats i romàntics en acció: l'escriptura autobiogràfica
Cicle: Màster Universitari Oficial
Crèdits ECTS: 3
Curs acadèmic: 2026-27

TITULACIONS

Titulació	Centre	Curs	Període
2267 - M.U. Estudis Hispànics Avançats: Aplicacions i Investigació	Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació	1	Primer quadrimestre

MATÈRIES

Titulació	Matèria	Caràcter
2267 - M.U. Estudis Hispànics Avançats: Aplicacions i Investigació	Il·lustrats i romàntics en acció: l'escriptura autobiogràfica	OPTATIVA

COORDINACIÓ

RODRIGO MANCHO RICARDO

RESUM

En el pla d'estudis del Títol de Màster, aquesta assignatura s'integra en l'itinerari II (Literatura Espanyola i Teatre Hispànic) i en l'III (Formació Hispanística).

L'assignatura es proposa l'estudi de la literatura espanyola dels segles XVIII i XIX a partir de les noves vies de coneixement i recuperació dels textos autobiogràfics. Així mateix els sondejos en els usos amorosos del XVIII i el diàleg permanent dels textos literaris amb la copiosa documentació plàstica (làmines costumistes, rococó francès o pintures i gravats de Goya) proporcionen una cadena creixent d'anàlisi i especialització.

Finalment, en la construcció del nou model de nacionalitat, la literatura vuitcentista va ser el mirall imaginari en el qual la nació es va reflectir a si mateixa, on els individus es van reconèixer com a membres de tal comunitat. L'assignatura té per objecte que l'estudiant identifiqui els nous corrents d'interpretació i sàpiga aplicar-les a textos representatius del període.

Tal com es detalla en el volum de treball, les classes teòriques es complementen amb classes pràctiques. A aquestes activitats formatives de caràcter presencial s'afegeix la participació en conferències i seminaris organitzats pel Departament de Filologia Espanyola.

Esta assignatura té en compte especialment el ODS 4, i, en concret, contribuïx a "garantir que tots els alumnes adquirisquen els coneixements i les habilitats necessaris per a promoure el desenvolupament sostenible", la qual cosa inclou, entre altres aspectes, "els drets humans, la igualtat de gènere, la promoció d'una cultura de pau i no violència, ciutadania i valoració de la diversitat cultural".

ciutadania i valoració de la diversitat cultural".

CONEIXEMENTS PREVIS

RELACIÓ AMB ALTRES ASSIGNATURES DE LA MATEIXA TITULACIÓ

No s'ha especificat restriccions de matrícula amb altres assignatures del pla d'estudis.

ALTRES TIPUS DE REQUISITS

No s'han especificat restriccions de matrícula amb altres assignatures del pla d'estudis.

COMPETÈNCIES / RESULTATS D' APRENENTATGE

2267 - M.U. Estudis Hispànics Avançats: Aplicacions i Investigació

Que els estudiants posseïsquen les habilitats d'aprenentatge que els permeten continuar estudiant d'una forma que haurà de ser en gran manera autodirigida o autònoma.

Que els estudiants sàpiguen comunicar les conclusions (i els coneixements i les raons últimes que les sustenten) a públics especialitzats i no especialitzats d'una manera clara i sense ambigüitats.

Ser capaços d'adquirir i aplicar coneixements sobre les tècniques i els procediments d'escriptura acadèmica.

Ser capaços d'adquirir i transmetre coneixements sobre les èpoques, els moviments, els corrents de pensament, els temes i els problemes propis de l'àmbit de la filologia hispànica.

Ser capaços d'analitzar críticament i d'explicar textos, elegint la metodologia filològica específica en funció del públic potencial a què s'adrecen

Ser capaços d'aplicar en entorns professionals els coneixements i destreses adquirits, i d'analitzar el conjunt de variables que intervenen en l'encreuament entre teoria i pràctica, captant conflictes i negociant solucions, en el marc del diàleg i de la defensa de drets i obligacions, amb criteris deontològics i laborals.

Ser capaços d'emprar els recursos institucionals, els grans instruments científics, les tècniques, les bases de dades i biblioteques, la bibliografia, les revistes especialitzades i els nous recursos proporcionats per les TIC en l'àmbit d'estudi.

Ser capaços d'exercir un treball en equip, fomentant les relacions interpersonals, el diàleg, el respecte a l'altre i la no discriminació, ni lingüística ni social.

Ser capaços de debatre les idees de diferents teories en l'àmbit de la filologia hispànica i analitzar críticament les seues aportacions, amb la finalitat de contextualitzar els seus assoliments i contrastar-los amb els coneixements adquirits

Ser capaços de desenvolupar la docència i la investigació en matèries de filologia hispànica

Ser capaços de llegir críticament textos i d'analitzar-los i explicar-los pel que fa a les claus del debat cultural de l'època històrica en què aquests textos s'inscriuen.

Ser capaços de realitzar una lectura crítica, analítica i competent de tota mena de textos filològics hispànics, en funció d'un mètode d'anàlisi adequada a aquests, mitjançant el qual siga possible extraure totes les seues implicacions, tant de forma com de contingut

DESCRIPCIÓ DE CONTINGUTS

1. Noves ferramentes d'investigació. Índex, catàlegs i bases de dades

- 1.1. Tomás de Iriarte
- 1.2. Pedro Montengón
- 1.3. José Iglesias de la Casa
- 1.4. Nicolás Fernández de Moratín
- 1.5. Leandro Fernández de Moratín
- 1.6. Noves propostes

2. Literatura testimonial en els segles XVIII i XIX. Leandro Fernández de Moratín

- 2.1. Bibliografia essencial
- 2.2. Biografia i fonts: epistolari, diari, viatges.
- 2.3. El teatre de Moratín
- 2.4. El senectisme de Moratín: *sustine et abstine*.
- 2.5. Textos complementaris

3. Cortejos, majos i petimetres en la prosa de José Cadalso

- 3.1. Bibliografia
- 3.2. La novedosa costum del festeig
- 3.3. De l'oci a la diversió
- 3.4. L'univers dels petimetres
- 3.5. L'estètica dels majos
- 3.6. Testimonis literaris

4. Literatura testimonial en els articles de Larra i Getrudis Gómez de Avellaneda

- 4.1. Bibliografia de Larra. Introducció

- 4.2. Larra (1809-1837). Desconsol amorós i decepció política
- 4.3. *Epistolario de amor y amistad* de Gertrudis Gómez de Avellaneda

4.4. Bibliografia de Gertrudis Gómez de Avellaneda. Introducció

5. El món estètic de Goya en la literatura espanyola (XVIII-XIX). De Jovellanos a Bécquer

5.1 La cruïlla estètica en Goya i els il·lustrats

- 5.1.1. Bibliografia
- 5.1.2. Casaments desiguals
- 5.1.3. Burla de la noblesa per la seva obstinació hereditària
- 5.1.4. Denúncia dels religiosos ganduls i la superstició
- 5.1.5. Davant del sense sentit de la Inquisició
- 5.1.6. Les bruixes i el seu món

5.2. Bécquer i els Borbons

- 5.2.1 Bibliografia
- 5.2.2. Bécquer a Veruela
- 5.2.3. El misteri és l'eix fonamental de la poètica becqueriana
- 5.2.4. Mapa biogràfic i amorós de Bécquer (Sevilla 1836 - Madrid 1870)
- 5.2.5 *Los Borbones en pelota*

Aquests continguts es reflectiran en els següents resultats d'aprenentatge.

Saber manejar fonts historiogràfiques, crítiques i metodològiques relacionades amb textos literaris dels segles XVIII i XIX, posant-les en relació amb documentació plàstica i llenguatges iconogràfics del mateix període.

Identificar la influència dels corrents intel·lectuals i artístics europees sobre els textos espanyols dels segles XVIII i XIX.

Debatre i comunicar les conclusions aconseguides d'un mode clar i precís.

Identificar la construcció d'un nou model de nacionalitat en els textos literaris dels segles XVIII i XIX.

Interpretar els usos i costums característics dels textos literaris i llenguatges artístics dels segles XVIII i

XIX en el marc dels nous corrents interpretatius.

VOLUM DE TREBALL (HORES)

ACTIVITATS PRESENCIALS

Activitat	Hores
Teoria-Pràctiques	20,00
Total hores	20,00

ACTIVITATS NO PRESENCIALS

Activitat	Hores
Assistència a altres activitats	3,00
Elaboració de treballs individuals o en grup	0,00
Estudi i treball autònom	52,00
Preparació de classes	0,00
Preparació d'activitats d'avaluació	0,00
Resolució de casos pràctics	0,00
Total hores	55,00

METODOLOGIA DOCENT

Lliçó magistral (exposició de continguts a partir de desenvolupaments teòrics) amb diferents recursos (textos, audiovisuals, etc.)

Classes pràctiques participatives (exercicis, exposicions, debats, test, etc.), realitzades en grup i/o de manera individual.

Usos de procediments i estratègies deductius en l'aplicació del coneixement adquirit: detecció i resolució de problemes, activitats de manera individual o en grup (exercicis, lectura i comentari crític de diferents textos, realització de treballs escrits i/o exposició oral dels resultats, etc.) a partir de l'exposició prèvia de continguts.

Usos de procediments i estratègies inductius en l'aplicació del coneixement adquirit: detecció i resolució de problemes, activitats de manera individual o en grup (exercicis, lectura i comentari crític de diferents textos, realització de treballs escrits i/o exposició oral dels resultats, etc.) a partir de directrius bàsiques per a formular un desenvolupament teòric posterior.

n desenvolupament teòric posterior.

AVALUACIÓ

Valoració de la participació activa a l'aula i/o en les tutories (exercicis, lectures, activitats, debats, exposicions, etc.). 20 %. Fins a 2 punts. Activitats no recuperables en segona convocatòria.

Valoració dels treballs escrits, assajos, exercicis pràctics, tasques, qüestionaris, etc., en hores no presencials, que demostren les competències adquirides. 80 %. Fins a 8 punts. Activitats recuperables en segona convocatòria.

Cada estudiant presentarà uno o dos textos comentats amb un total màxim de sis pàgines (tres mil paraules). Els textos proposats són els següents:

- Una proposta d'investigació a partir de les noves ferramentes.
- Un fragment de literatura autobiogràfica: Moratín, Cadalso, Larra, Gertrudis Gómez de Avellaneda.
- *Cartas marruecas*, carta VII.
- *Los majos vencidos* de Ramón de la Cruz.
- El tema de les bruixes en la carta VI *Desde mi celda*, de Bécquer.
- Un text autobiogràfic d'un altre literat.

L'honestedat intel·lectual és vital en les comunitats acadèmiques, i per a la justa avaluació del treball de l'estudiantat. Tots els treballs presentats en aquest curs han de ser d'autoria original. No s'admetran treballs en els quals es faça ús de col·laboració fraudulenta o la composició amb l'ajuda d'intel·ligència artificial (ChatGPT o altres), excepte si la seua utilització forma part dels continguts de l'assignatura i està autoritzada pel professorat que la imparteix.

Tant en les proves com en les activitats, s'exigirà correcció ortogràfica, gramatical i lèxica. Cada incorrecció comportarà una reducció de la qualificació obtinguda, que pot arribar a suposar un suspens.

El sistema general de qualificacions seguirà la normativa de la Universitat de València aprovada pel Consell de Govern del dia 30 de maig de 2017. ACGUV 108/2017.

BIBLIOGRAFIA

BÀSICA

AGUILAR PIÑAL, Francisco, ed. (1996): *Historia literaria de España en el siglo XVIII*, Madrid, Trotta/CSIC.

ALBIACH BLANCO, M. Dolores (2011), *Historia de la literatura española. 4. Razón y sentimiento: 1692-1800*, Madrid, Crítica.

ALONSO, Cecilio (2010), *Historia de la literatura española. 5 Hacia una literatura nacional*, Madrid, Crítica.

ÁLVAREZ JUNCO, José (2016): *Dioses útiles: naciones y nacionalismo*, Barcelona, Galaxia Gutenberg.

ANDERSON, Benedict (1993 [1983]), *Comunidades imaginadas. Reflexiones sobre el origen y la difusión del nacionalismo*, México, FCE.

ÁLVAREZ JUNCO, José (2001): *Mater dolorosa. La idea de España en el siglo XIX*, Madrid, Taurus.

CARNERO, Guillermo, coord. (1995): *Siglo XVIII*, en *Historia de la literatura española*, dirigida por Víctor García de la Concha, Madrid, Espasa-Calpe, 2 vol., tomos 6 y 7.

CARNERO, Guillermo, coord. (1997): *Siglo XIX*, en *Historia de la literatura española*, dirigida por Víctor García de la Concha, Madrid, Espasa-Calpe, 1 vol., tomo 8.

FERNÁNDEZ, Pura y Marie-Linda ORTEGA, eds. (2008): *La mujer de letras o la letraherida. Discursos y representaciones sobre la mujer escritora en el siglo XIX*, Madrid, CSIC.

FLITTER, Derek (1995 [1992]): *Teoría y crítica del romanticismo español*, Cambridge University Press.

FOX, E. Inman, *La invención de España*, Madrid, Cátedra, 1997.

HOBBSAWM, Eric (2004 [1989]): *Naciones y nacionalismo desde 1870*, Madrid, Crítica.

JUARISTI, Jon (1992): *Vestigios de Babel. Para una arqueología de los nacionalismos españoles*, Madrid, Siglo XXI.

KIRKPATRICK, Susan (1992): *Antología poética de escritoras del siglo XIX*, Madrid, Castalia.

KIRKPATRICK, Susan (1991 [1989]): *Las románticas. Escritoras y subjetividad en España. 1835-1850*, Madrid, Cátedra.

MAINER, José Carlos (1994): «La invención de la literatura española», en J. M. Enguita y J. C. Mainer ed., *Literaturas regionales en España. Historia y crítica*, Zaragoza, Institución Fernando el

Catòlico, pp. 23-45.

MAYORAL, Marina (1990): «Las amistades románticas: confusión de fórmulas y sentimientos», en Mayoral, coord., *Escritoras románticas españolas*, Madrid, 43-71.

POZUELO YVANCOS, José M., *Historia de la literatura española*. 8. Las ideas literarias. Siglos XVIII-XX, Madrid Crítica, 2011.

ROMERO TOBAR, Leonardo, «La historia de la literatura española en el siglo XIX (Materiales para su estudio)», *El Gnomon*, 5 (1996), 151-183.

ROMERO TOBAR, Leonardo, coord., Siglo XIX (2), Madrid, Espasa-Calpe, 1997 (Tomo 9 de la Historia de la literatura española, dirigida por V. García de la Concha).

ZAVALA, Iris, coord. (1998): *Breve historia feminista de la literatura española (en lengua castellana. V La literatura escrita por mujer (del XIX a la actualidad)*, Barcelona, Anthropos.

ZORRILLA, José (2000): *Leyendas*, edición de Salvador García Castañeda, Madrid, Cátedra.

ZORRILLA, José (1998): *Recuerdos del tiempo viejo*, prólogo de Emilia Pardo Bazán, México, Porrúa.

COMPLEMENTÀRIA

ALONSO, Cecilio (2010): *Historia de la literatura española. 5 Hacia una literatura nacional*, Madrid, Crítica.

ÁLVAREZ BARRIENTOS, Joaquín (1999), «Violetas para Larra (un paseo con Cadalso, Azorín y Cernuda junto a otros compañeros de viaje)», *Crítica Hispánica*, 21, 5-13.

ANDIOC, René (1973), *Epistolario de Leandro Fernández de Moratín*, Madrid, Castalia.

ANDIOC, René (2008): *Goya. Letra y figuras*, Madrid, Casa Velázquez.

ANDIOC, René (1976): *Teatro y sociedad en el Madrid del siglo XVIII*, Valencia, Juan March-Castalia.

AZORÍN (1973): *Rivas y Larra*, Madrid, Austral.

BÉCQUER, Julia (1932): «La verdad sobre los hermanos Bécquer. Memorias de Julia Bécquer», *Revista de la Biblioteca, Archivo y Museo de Madrid*.

BÉCQUER, Gustavo Adolfo (1985 [1864]): *Desde mi celda*, Darío Villanueva, ed., Madrid, Castalia.

BÉCQUER, Gustavo Adolfo (1997): *Leyendas*, ed. de Pascual Izquierdo, Madrid, Cátedra, 14^a.

BÉCQUER, Gustavo Adolfo (2007): *Narraciones*, ed. de Pascual Izquierdo, Madrid, Cátedra.

BÉCQUER, Gustavo Adolfo (1982): *Rimas*, ed. de José Carlos de Torres, Madrid, Castalia.

BÉCQUER, Gustavo Adolfo (1995), *Rimas*, ed. de Rafael Montesinos Martínez, Madrid, Cátedra.

BELIC, Oldrich (1970): «Volverán las oscuras golondrinas», en *Análisis estructural de textos hispanos*, Madrid, Prensa Española, 93-113.

BENÍTEZ, Rubén (1971): *Bécquer tradicionalista*, Madrid, Gredos.

BOUSOÑO, Carlos (1966): *Teoría de la expresión poética*, Madrid, Gredos, 2 vols.

BURGOS, Carmen de [Colombine] (1919): *Fígaro*, Madrid.

BURKE, Edmund (2005 [1757]): *Indagación filosófica sobre el origen de nuestras ideas acerca de lo sublime y de lo bello*, Madrid, Alianza Editorial.

CABALLÉ, Anna, «Memorias y autobiografías en España (siglos XIX y XX)», en *Anthropos*, 29, 1991.

CALVINO, Italo (1995): *Cuentos fantásticos del XIX*, Madrid, Siruela, 2 vols.

CARNERO, Guillermo (1983): *La cara oscura del siglo de las Luces*, Madrid.

CASO, J. M. (1989): «La poesía comprometida de Meléndez Valdés», *La literatura española de la Ilustración: homenaje a Carlos III*, Madrid, Universidad Complutense, 53-72.

CÉAN Bermúdez, Juan Agustín (1814): *Memorias para la vida del Excmo. señor D. Gaspar Melchor de Jovellanos*, Madrid, Fuentenebro.

CERNUDA, Luis (1970): «Bécquer y el Romanticismo español», en *Crítica, ensayos y evocaciones*,

Luis Marestany, ed., Barcelona, Seix Barral, 97-114.

CERNUDA, Luis (1969): *Estudios sobre poesía española contemporánea*, Madrid, Guadarrama.

COTARELO Y MORI, Emilio (1982 [1924]): «Los últimos amores de Larra», *Revista de la Biblioteca, Archivo y Museo del Ayuntamiento de Madrid*, Madrid, Delegación de Cultura del Ayuntamiento, 222-240.

CRUZ, Ramón de la (1972): *Doce sainetes*, ed. de José-Francisco Gatti, Barcelona, Labor.

CRUZ, Ramón de la (1985): *Sainetes*, ed. de Mireille Coulon, Madrid, Taurus.

DÍAZ, José Pedro (1971): *Gustavo Adolfo Bécquer. Vida y poesía*, Madrid, Gredos.

DÍEZ de Revenga, Francisco Javier (2007): «Brujas en Gustavo Adolfo Bécquer», *Estudios Románticos*, 16, 369-387.

DURÁN LÓPEZ, Fernando (1995): «Los Recuerdos del tiempo viejo de Zorrilla: autobiografía del hombre, memorias del poeta», en Javier Blasco Pascual et al. (coords.), *Actas del Congreso sobre José Zorrilla: una nueva lectura*, Universidad de Valladolid/Fundación Jorge Guillén, Valladolid, 291-292.

ENTRAMBASAGUAS, Joaquín de (1939): «El libro que vio suicidarse a Larra», *La determinación del romanticismo español y otras cosas (ensayos)*, Barcelona, Editorial Apolo, 173-177.

ESCOBAR, José (1998): «Costumbrismo entre el Romanticismo y Realismo», en *Del Romanticismo al Realismo*, Luis F. Díaz Larios, Enrique Miralles, ed., Barcelona, Universitat, 17-31.

ESCOBAR, José (1990): «El teatro del Siglo de Oro en la controversia ideológica entre españoles castizos y críticos», *Cuadernos de Teatro Clásico*, 5, 155-170.

ESTRUCH TOBELLA, Joan (2020): *Bécquer. Vida y época*, Madrid, Cátedra.

FERNÁNDEZ DE MORATÍN, Leandro (1968): *Diario* (mayo 1780-marzo 1808), edición de René Andioc, Madrid, Castalia.

GLENDINNING, *Vida y obra de Cadalso*, Madrid, Gredos, 1962.

GOYTISOLO, Juan (1999): *Obra inglesa de Blanco White*, Madrid, Alfaguara.

GLENDINNING, Nigel (2007): *Arte, ideología y originalidad en la obra de Goya*, Salamanca, Universidad.

GOMBRICH (1979): *Historia del arte*, Madrid, Alianza.

GOYTISOLO, Juan, «La actualidad de Larra» (1979 [1967]): *El furgón de cola*, en Rubén Benítez, ed., Mariano José de Larra, Madrid, Taurus, 1979, 107.

HAGEN, Rose-Marie y RAINER (2007): *Francisco de Goya*, Madrid, El País.

HELMAN, Edith (1970): *Jovellanos y Goya*, Madrid, Taurus.

JOVELLANOS, Gaspar Melchor de (1992): *Diario* (antología), ed., intr. y notas de José Miguel Caso González. Barcelona: Planeta.

JOVELLANOS, Gaspar Melchor de (2009): *Obras completas*. Oviedo: Centro de Estudios del Siglo XVIII, Ayuntamiento de Gijón, 1984-2009. I (Escritos literarios), 1984; II-V (Correspondencia), 1985, 1986, 1988 y 1990; VI-VIII (Diario), 1994, 1999 y 2011; IX (Escritos asturianos), 2005; X (Escritos económicos), 2008; XI (Escritos políticos), 2006; XII (Escritos sobre literatura).

LARRA, Mariano José de (1977): *Artículos políticos*, ed. de Ricardo Navas, Salamanca, Patio de Escuelas.

LARRA, Mariano José de (1994): *Artículos*, ed. de Enrique Rubio, Madrid, Cátedra.

LEJEUNE, Philip (1994 [1975]): *El pacto autobiográfico y otros estudios*, Madrid, Megazul-Endymion.

LLORENS CASTILLO, Vicente (1954 [1823-1834]): *Liberales y románticos. Una emigración española en Inglaterra*, El Colegio de México; 2ª ed. ampliada: Madrid, Castalia, 1968; 1979.

LLORENTE, Juan Antonio (1813): *Anales de la Inquisición de España*, tomo II, Madrid.

LÓPEZ ESTRADA, Francisco (1973): «Comentario de la Rima XV₆ de Bécquer», en *El comentario de textos*, Madrid, Castalia, 87-125.

LÓPEZ SANTOS, Miriam (2022). «Voces y otredad. De las Cartas desde mi celda a Bécquer y las brujas», *Revista Signa*, 31, 503-514.

MARRAST, Robert (1989 [1974]), *José de Espronceda y su tiempo*, Barcelona, Crítica.

MARTÍN GAITE, Carmen (1972): *Usos amorosos del dieciocho en España*, Madrid, Lumen.

MARTÍNEZ CACHERO, «La viuda de Bécquer, escritora», *Studia Philologica: Homenaje a Dámaso Alonso*. Tomo II, Madrid, Gredos, 1961, pp. 443-457.

MARTÍNEZ MARTÍN, Jesús A. (2009): *Vivir de la pluma. La profesionalización del escritor 1836-1936*, Madrid, Marcial Pons.

MENA MARQUÉS, Manuela B., ed. (2008): *Goya en tiempos de guerra*, Madrid, Museo Nacional del Prado, El Viso.

MÉNDEZ BEJARANO, Mario (1921): *La Literatura española en el siglo XIX*, Madrid, Gráfica Universal.

MENÉNDEZ PELAYO, Marcelino (1978 [1880-82]): *Historia de los heterodoxos españoles*, Madrid, La Editorial Católica.

MIRANDA DE LARRA, Jesús (2009): *Larra: biografía de un hombre desesperado*, Madrid, Aguilar.

MONTESINOS, Rafael (2005 [1977]): *Bécquer. Biografía e imagen*, Sevilla, Fundación José Manuel Lara.

NAVAS RUIZ, Ricardo (1998): «El modo irónico y la literatura romántica española», en *Del Romanticismo al Realismo*, Luis F. Díaz Larios, Enrique Miralles, Barcelona, Universitat, 223-239.

NOMBELA, Julio (1976): *Impresiones y recuerdos*, Madrid, Ediciones Giner.

PAGEARD, R., L. FONTANELLA, M. D. CABRA (1991): *Los Borbones en pelota*, Madrid, Ediciones El Museo Universal.

PASTOR DÍAZ, Nicomedes (1837): «Prólogo» a José Zorrilla, *Poesías*, I.

PÉREZ VIDAL, Alejandro (1984): «Larra i Istúriz. Entorn d'uns articles oblidats», *Recerques: Història, Economia, Cultura*, 15, Barcelona, pp. 31-55.

RISCO, Antonio (1987): *Literatura fantástica de lengua española*, Madrid, Taurus.

RISCO, Antonio (1982): *Literatura y fantasía*, Madrid, Taurus.

RODRIGO, Ricardo (2007): «El estilo de Larra. Posibilidades para las clases de Literatura

- Española», *Actas del I Congreso Internacional de Lengua, Literatura y Cultura Española*, Valencia.
- ROVIRA, Pere (1998): *Cuando siento no escribo. Un ensayo sobre Bécquer*, Valencia, Pre-Textos.
- RUBIO JIMÉNEZ, Jesús (2006): «Cronología de Gustavo Adolfo Bécquer», Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes.
- SCHNEIDER, Franz (1929): «Tablas cronológicas de G. A. Bécquer», *Revista de Filología Española*, XVI, 389-399.
- SCHNEIDER, Franz (1914): *Gustavo Adolfo Bécquer*, Berna, Leipzig.
- SEBOLD, Russell P. (1968): «Dieciochismo, estilo místico y contemplación en *La esposa aldeana de Iglesias de la Casa*», *Papeles de Son Armadans*, 146, 117-144.
- SEBOLD, Russell P., *Bécquer en sus narraciones fantásticas*, Madrid, Taurus, 1989.
- SEBOLD, Russell P. (1982): *Gustavo Adolfo Bécquer*, Madrid, Taurus, 68-70.
- SEM, *Los Borbones en pelota*, edición y estudio introductorio de Isabel Burdiel, Zaragoza, Institución Fernando el Católico, 2012.
- TARR, F. Courtney, «Reconstrucción de un periodo decisivo en la vida de Larra», en Rubén Benítez, Mariano José de Larra, Madrid, Taurus, 1979, 171-193.
- TRÍAS, Eugenio, *Lo bello y lo siniestro* (1982), Barcelona, Ariel, 1999.
- UMBRAL, Francisco (1965): *Larra. Anatomía de un Dandy*, Madrid, Alfaguara.
- VARELA, José Luis (1979 [1960]): «Sobre el estilo de Larra», en Rubén Benítez ed., *Mariano José de Larra*, Madrid, Taurus, 285-286.
- VARELA, José Luis (1983): *Larra y España*, Madrid, Espasa Calpe.
- VV. AA. (2003): *Paisajes sonoros en el Madrid del siglo XVIII. La tonadilla escénica*, Madrid, Museo de San Isidro. Ayuntamiento de Madrid.
- Zorrilla, José (1998 [1880-82]): *Recuerdos del tiempo viejo*, Madrid, prólogo de E. Pardo Bazán, México, Porrúa.

ZORRILLA, José (1998): *Recuerdos del tiempo viejo*, prólogo de Emilia Pardo Bazán, México, Porrúa.